

Spomini na možaka-poštenjaka.

(Spisal J. Makov.)

Prijetni so spomini na nedolžna mladostna leta. Kdo se rad ne spominja tistih krasnih dni, ko je bival prost v hiši svojih domačih, kot ptič v zelenem gozdu, ko je užival nedolžno rajsko veselje med svojimi tovariši? Toda na svetu je vse minljivo; lepa detinska leta zbežé, pridejo mladeniška leta in človek mora že stopiti v življenje, kjer ga čakajo razne nevarnosti in težave.

Tudi meni nočejo iz spomina moja mladostna leta, in vedno mi prihaja pred oči veselje, katero sem užival v letih svoje otroške dôle. Ni moj namen tu opisovati rajske lepote otroških let v občé, ker to se je popisalo skoro že neštetikrat in se bo še, obnoviti hočem le en sam spomin iz one presrečne dôle, le spomin na moža, ki mi je še sedaj ljub, ko ga krije že črna zemlja, na moža, ki mi je bil v mojih otroških letih zvest prijatelj in tolažnik prav do svoje prezgodnje smrti.

I.

Bil je oglar, in kako živo mi je še v spominu, ko je hodil z ogljem po naši vasi in je ponujal po hišah. In mi kratkosrajčniki smo pa vpili za njim in ga zasmehovali, ne vedoč, kakšno srce nosi mož, ki nam služi v posmeh. O, ti brezskrbna, razposajena mladina! Mnogokrat ga je seveda ujezilo to zasmehovanje, tako, da nas je jezno pogledal in neredkokrat tudi kateremu gorko prisolil. In baš to je storilo, da smo se ga začeli bati, kakor kakega hudodelnika. Vsem otrokom je bil v velik strah, tako, da so matere dejale svojim razposajenim otrokom, da, če ne bodo pridni, jih izročé „divjemu“ Mihi, kakor smo ga imenovali mi vaški razposajenci, in gotovo je bil otrok takoj poslušen. Toliko moč je imel oglar Miha.

Oglar Miha je oglaril v Črnem vrhu, pod cerkvijo sv. Frančiška, dobro uro oddaljeno od naše vasi. Prinašal je oglje v našo vas in si s tem služil vsakdanji kruh. Vsem otrokom je bil velik strah, le jaz sem postal kmalu njegov ljubljeneč in on moj srčni prijatelj. Kako je prišlo do tega, vam hočem, dragi čitateljčki, takoj popisati.

Oglar Miha je bil hud, strasten kadilec. Brez pipe bi ne bil mogel živeti. Čeprav včasi ni imel še za kruh, kar se je tudi pripetilo, za tobak je moralo biti. Kaj si hočemo: „Navada je železna srajca“, pravi pregovor.

Ko je zopet nekoč oglaril po naši vasi, pride tudi k nam ponujat svoje oglje, ker je pri nas imel vedno dobro kupčijo. Moj oče so bili namreč kovač in so potrebovali posebno veliko oglja v kovačnici. Tudi to pot je imel dobro kupčijo. Prodajal ga je toliko samo pri nas, kolikor že davno ne v celi vasi. Bil je neizrečeno zadovoljen. Sklene si torej sedaj, ko ima toliko denarja, nakupiti tobaka najmanj za štirinajst dni, ker bogvé kdaj bo zopet tako lepa prilika. Zato pa: kar danes lahko storiš, ne odlašaj na jutri. Poln

veselja hiti v prodajalnico, k Špelički, kjer so prodajali tudi tobak. Popraša, imajo li kaj tobaka, toda, o nesreča, prodajalka mu odgovori, da jim je ves pošel ravno danes, zato ga pa ne velja danes kupovati za ta dva dni, ampak kupili ga bodo v nedeljo v trgu, ko pojdejo k maši.

„Oj, ti nesreča, ti“, misli si Miha, „sedaj pa da bi bil brez tobaka! Nikakor ne!“ Jezen zapusti prodajalnico in jo zavije k nam.

„Pepa“ pokliče mater, „kje imaš pa Tončka?“

„Kaj mu pa hočeš; jaz ne vem, kod hodi“, odgovoré mu mati.

„Lej, ravno sedaj sem bil pri Špelički in kupoval tobak, pa prav nič ga nimajo. Pravi, da ga bodo dobili šele v nedeljo. Kdo bo pa čakal do nedelje? Jaz že ne. Če nimam tobaka, mi kar ni živeti, kar nič se mi ne ljubi, kakor bi bil bolan. V trg bi šel ponj, pa starim mojim kostem se prav nič ne poljubi hoditi tja v trg; zato sem pa sklenil, da bi šel vaš Tonček meni po tobaka, ki je mlad in hiter kot srna. Saj ga boš pustila, ne?“

„O, jaz ga že pustim, samo če bo hotel iti; veš, pomisli, ravno iz šole je prišel iz trga in ne vem, če se mu bo zopet ljubilo teči nazaj. No, pa če ga pregovoriš, mogoče, da te uboga.“

„Pokličí ga torej, Pepa, ga bom že dobil na svojo stran.“

„Tonček, Tonček!“ kličejo mati.

Nič.

„Ti paglavec, ti; komaj pride iz šole, pa že uide“, se hudujejo mati.

„Tonček, slišiš, kje si?“

Nič, od nikoder nikakega glasu.

„Jaz ga ne bom priklicala, gotovo je zopet pri Belniku tam na onem koncu vasi. Pojdi tje, pa ga pošlji.“

Miha odide naravnost proti Belniku. In res dobil me je pri Belnikovih, kjer sva se z Janezkom igrala „konje“.

Ko zagledam Miho, udarim jo takoj v tek, ne meneč se za Miho, ki me je klical na vse grlo; kajti jaz sem bil vesel, da sem mu mogel ubežati.

„Tonček, počakaj, kam dirjaš?“ vpije nad menoj neprestano. Ko pa vidi, da je vse zastonj, sede na klop pred hišo in naju pričakuje. Mislil si je, nazaj bosta morala priti. In res vrnila sva se kmalu, trepetajoč, kaj bo sedaj. Pa kako sva se motila! Janezek je sicer zbežal takoj v hišo, ko je zagledal Miho na klopi, jaz pak sem skušal storiti ravno tako. Toda Miha vstane, me prime za rame in mi pravi:

„Nič se me ne boj, Tonko, saj te imam rad. Glej, če si priden, teci mi po tobak v trg. Saj boš naenkrat nazaj, ker si uren. Bodeš videl, kaj ti bom jaz dal. Greš?“

„Grem, grem“, odgovorim ves začuden radi tolike prijaznosti „divjega“ Miha, ki me je pobožal po licu.

„Tako je prav, saj sem vedel, da si ti dober otrok. Tu imaš denar, pa urno teci v trg. Kupi mi ga pet ‚zavitkov‘, da bo za nekaj časa.“

Urno vzamem denar in zbežim proti trgu. V eni uri sem bil nazaj. Kako se je oveselil „divji“ Miha, ko sem mu izročil toliko tobaka. Od veselja me vzdigne v zrak za pod pazduho in pravi:

„Ná, to imaš pa za plačilo“, in mi stisne deset krajcarjev v roke. Vesel sem shranil denar in tekel materi povedat, da sem posestnik desetih krajcarjev. — Od tega dne sva pa bila velika prijatelja z Mihom in nikdar več ga nisem zmerjal na cesti, ko je ponujal oglje po vasi.

II.

Preskočimo sedaj nekaj let. Medtem se je marsikaj izpremenilo. Jaz sem bil v mestu v šoli, in že napol gospod. Bil sem dijak tretjega gimnazijskega razreda. Ravno se je bližal čas rešitve, čas prostosti, prišle so namreč — velike počitnice. Kako se vsak dijak veseli počitnic, ne bom tu opisoval, ker to je marsikdo skusil že sam in tudi mladi čitatelji „Vrtčevi“ vedó prav dobro, kaj se pravi iti na počitnice. Tudi oni se veselé časa, v katerem se morejo prosto gibati vsaj nekaj dni. In kaj šele v velikih počitnicah, ko ima človek časa dva meseca, da se odpočije od trudapolnega dela. Prav zato sem se tudi jaz neizrečeno veselil teh počitnic, posebno še zato, ker sem imel toliko lepih načrtov, katere sem mislil izvesti v teh počitnicah. Ves vesel sem zapustil zaduhlo mestno zidovje in hitel domov med svoje ljube. O, kako pusto se mi je zdelo v tujini in kako veselo potlej doma med dragimi domačimi!

Namenil sem se bil najprej v teh počitnicah, da pojdem obiskat Miho v Črnem vrhu in se natančneje seznanit z njegovim domovanjem.

Zato se napotim nekega lepega poletnega dne precej zgodaj k Mihi v Črni vrh. Vedel sem namreč, da bo vroče potem, zato sem jo rajši odrinil nekoliko prej. Pot mi sicer ni bila znana, toda ravnal sem se po nasvetu svojih domačih. Krenil sem z glavne ceste, ali bolje z glavne steze, na desno stran, uprav blizu že cerkve sv. Frančiška in jo udaril po stezi, ki pelje v Petelinjek — vaške gozde — in proti Črnemu vrhu, Mihovemu stanovanju. Grda, precej dolga pot me je utrudila. Zelo utrujen dospem k Mihovi koči in zagledam Miho, ki je ravno privlekel veliko butaro suhega dračja za svojo ogljenico.

„Dobro jutro, stric Miško, no, kako je kaj? Že dolgo vas ni bilo v našo vas.“

„Bog daj, Tonček, Bog daj, pa ne zameri, ker ti pravim še vedno Tonček, veš, jaz se še vedno spominjam tistega dneva, ko si mi tekel v trg po tobak. In takrat sem te klical za Tončka, pa te še sedaj. O, kako si zrastel, kar cel gospod si že, poglej no, poglej. Kdo si je mislil, da me boš obiskal. Pa kako si prazno oblečen. Prav vse kaže, da boš kdaj gospod. Jaz sem pa tako razstrgan, ko se moram ubijati po gozdu, da si prislužim za tobak in pa za vsakdanji živež. Pa saj brez dela ni jela. Eni se moramo truditi tako, drugi zopet drugače. Še spoznal bi te ne bil kmalu, tako si se izpremenil, kar te nisem videl. Poglej, kako lepo kočico imam tukaj; ne bi je zamenjal z nobenim gradom, čeprav je lesena in ima samo dve okni. Prav veseli me, da si prišel. Pa sedi tukaj-le na klop nekaj časa, da se vrnem. Moram iti namreč še po nekaj dračja, ki sem ga pustil tam-le pri uni hoji, da mi ga kdo ne pobere.“

Nato odide oglar, jaz pa se vstopim pred kočo in jo opazujem in ogledujem od vseh strani. Mihova kočja je bila uprav taka, kakor baš vsakega oglarja. Že zunanost sama priča, da je posest ubogega, pa poštenega oglarja, ki se preživi s trudom svojih rok. Pred njo je stala klop na eni strani, na drugi pa precej velika skladanica drv in suhega dračja za oglenico. Dračje je pobiral Miha po gozdu, včasih je seveda posekal tudi kako drvče, radi česar se pa ni nikdo jezil, ker je imelo vse Miha rado radi njegove pridnosti in poštenosti, in ker je vsak gospodar vedel, da Miha ne dela škode, in še vesel je bil, da mu je tako lepo gozd posnažil vsako leto.

Kmalu se vrne Miha in me prijazno povabi.

„Pojdi, greva v hišo, da se nekoliko pomeniva.“

Jaz grem v hišo, Miha pa zavije nekam na stran, nisem mogel dobro videti, kam da je šel, in se vrne kmalu s črnim kruhom in z „bokalom“ sladkega hruškovca v roki.

Stanica oglarjeva je bila še precej čedna in prikupljiva. Še celo pobeljena je bila, kar je gotovo čudno. V kotu tik peči je stala postelj domačega dela. V nasprotnem kotu je bila precej velika — skoro bi rekel, da prevelika miza, in okrog nje dva stola tudi domačega dela. Če omenimo še par podob in uro na steni, je vse, kar je imel Miha v svoji sobi. Vse to je pa bilo, kakor bomo slišali pozneje, last Mihatovega prednika.

Sedeva za mizo drug drugemu nasproti; in začneva udrihati po hlebcu in po hruškovcu. Obema je šlo zelo v slast. Mihatu skoro še bolj nego meni. Delo človeka utruji, posebno še starega, kakor je bil naš Miha.

Začela sva se pomenkovati o različnih važnih pa tudi nevažnih rečeh. Pogovor, ki je bil gotovo najvažnejši, bil je tudi pogovor o Mihatovi preteklosti, katerega hočem tudi tu natančneje opisati.

„Stric“, pričel sem, „nekaj bi vas poprosil.“

„Kaj pa vendar?“

„Že dolgo sem želel zvedeti, kako je z vašim življenjem. Mene namreč zelo zanima izvedeti kaj novega. Zato bi pa vas res poprosil, ako mi hočete povedati nekoliko o svojem življenju, naj si bode že žalostno ali pa veselo.“

„Radoveden pa si, Tonček, to ti moram reči, da se izmisliš kaj takega. No, pa naj bo. Hočem ti ustreči, da ne boš mislil, da te nimam rad. Tudi prevelika vročina je sedaj zunaj in nič posebno se mi ne ljubi iti k ogljenici, zato ti bom pa povedal. Bodi!“

Pričel je:

„Moja prava domovina ni ta kraj, kjer sedaj bivam, ampak sosedna fara: draška. Pa usoda moja je že hotela tako, da sem šel s trebuhom za kruhom. Moji stariši so imeli lepo posestvo v Podpreski, fare draške. Imeli so še eno hčerko Franico, ki je pa že umrla v nežnih letih. Bil sem torej edinec. Zato ni čuda, da so me bili stariši odločili, da pojdem v mesto, študirat za gospoda, ker sem bil precej dobre glavice. Toda mene ni nič posebno veselilo, domačo vas zapustiti in oditi v mesto. Pa tudi ni bilo treba. Zgodilo se je pa tako. Moj oče so se pečali poleg kmetijstva v prvi vrsti še s prodajo lesa, desk, tramov itd. Prekupovali so les povsod, kjer je bila

prilika, in ga prodajali v Trst bogatemu trgovcu, ki ni bil na dobrem glasu. Hodili so prav pogosto v Trst in včasih jih ni bilo kar po en teden ali še več domov. Materi se je to začelo sumljivo zdeti, in niso vedeli, kako bi si razlagali vse to. Tudi oče so bili vedno bolj in bolj surovi do matere in do mene in ni jim bilo strpeti doma. Poleg tega so se bili udali še pijači, kar jih je spravilo pod zemljo.

Ko so bili zopet nekoč odšli v Trst, jih ni bilo posebno dolgo nazaj. Mati so bili v velikih skrbeh. Kar dobimo nekega dne poročilo iz Trsta od onega trgovca, da so oče v Trstu zaprti radi neke goljufige in težko, če se bodo še kdaj povrnili domov. Zakaj da so jih zaprli, mi ni še znano do današnjega dne. Da bi moj oče koga bili oguljufali, tega si jaz ne morem misliti. In res umrli so v ječi, in kmalu potem je bila naša hiša last onega brezvestnega moža v Trstu. Morali smo jo zapustiti, in se preseliti k nekemu znancu.

Toda nesreča nikoli ne miruje. Mati, ki so bili vedno bolj slabotnega zdravja, zbolé na smrt, vsled nekega prehlada. Ne dolgo in bil sem sirota brez matere in brez očeta. Sedaj se je začelo za-me žalostno, žalostno življenje. Ker nisem še tedaj bil za nobeno rabo, sem pasel vaško čredo po draških hrih. Toda jaz nisem bil za pastirja. Pa kljub temu sem moral biti še enkrat pastir, kakor boš videl.

Zapustil sem torej domač kraj in šel s trebuhom za kruhom — po svetu; star sedemnajst let. Mislil sem si, če se drugi reveži preživé, se bom tudi jaz. Udaril sem jo proti Makošam, kjer sem ostal eno celo leto. Stopil sem v službo pri nekem imovitem posestniku, ter mu pasel živino in mu včasih tudi kaj pomagal pri delu. Pa saj veš, da jaz nisem bil ustvarjen za pastirja. Tudi tega sem zapustil in šel na drugi konec duhovnije, v tvojo rojstno vas. Tu sem pa zvedel za nekega oglarja, ki je stanoval tu, kjer sedaj jaz. Oglarstvo me je že od nekdanj veselilo in kaj rad sem bil še kot otrok pri našem oglarju rajnem Jerneju, Bog mu daj dobro, ko je žgal oglje. Posilil sem se torej pri oglarju Mihnlu, ki me je prav rad vzprejel, da se bo le ime koči ohranilo, in me poučeval v oglarstvu. Stopil sem torej pri njem v službo ali boljše, lotil sem se oglarstva, kar izvršujem že dolgo vrsto let. Mirno mi je potekalo življenje v družbi mojega drugega očeta Mihnla. Toda Mihn umrje v visoki starosti in jaz sem podedoval vse za njim, kakor je še sedaj. Nato sem začel oglariti sam na svojo roko in godi se mi, to moram sam pripoznati, še precej dobro, čeprav imam malo, boljše kakor marsikateremu, ki ima vsega v obilici. Taka je torej, vidiš, zgodovina mojega življenja. Kakor vidiš, me je povsod spremljala nesreča, končno sem pa vendar dosegel svojega cilja.“

„Skusili ste pa res mnogo, to vam mora vsakdo priznati, in učili ste se jesti kruha.“

Dolgo je pripovedoval Miha in ura se je bližala že proti deseti.

„Zdaj pa pojdeva nekoliko ven“, pravi Miha, „da si nekoliko ogledaš tudi mojo okolico? Videl boš, da je kaj prijetno tu živeti, čeprav je v samoti. Glej, vse okrog polno življenja. Petje raznovrstnih ptičev ti razveseljuje srce.“

In pa ta prijetni gozdni duh, ta sveži, zdravi zrak! Ali ni tu prijetno živeti? Kakor v raju, ne dosti slabše. Tam-le je pa moja ogljenica, vir sreče in zadovoljnosti. Ali ni to krasna stavba? Ne menjam z nikomur, ha, ha.“

Tudi meni se je srce smijalo, ko sem videl moža tako veselega in zadovoljnega; in spoznal sem, da je čista vest največje bogastvo. Še dolgo sva se pogovarjala s srečnim Mihatom, slednjič je pa bilo treba oditi domov. Po pravici povem, da sem nerad zapustil ljubega prijatelja, toda odšel sem s sklepom, da ga kmalu zopet obiščem. Mož me je sicer pridrževal, toda treba je iti. Odšel sem, dasi nerad. Še po potu sem v srcu blagroval ljubega mi samotarca, ki živi tako tiho, mirno, selsko življenje.

Obiskal sem ga še večkrat v teh počitnicah in, koliko lepega sem tu doživel, ne bom tu popisoval. Težka je bila ločitev od moža, katerega sem odslej zelo spoštoval. Koliko lepih uric sem preživel v njegovi družbi! Toda obljubil sem mu, da ga bodem v prihodnjih počitnicah, ako Bog dá, obiskoval prav pogosto. Toda zgodilo se je, česar nisem pričakoval. (Konec prih.)

Kaj so nam pripovedovali naš dedek?

(Spisal Z o r á n.)

10. Miloš in Zorislava.

Bil je oče, ki je imel tri sine. Ko so dorasli, jim je rekel: „Moje posestvo je premajhno, da bi je naj razdelil med vas; ker vas pa vse enako rad imam, se ne morem odločiti, kateremu bi je dal. Idite po svetu, in kateri prinese za leto dni tako dolgo verigo domov, da bo obsegla vse naše posestvo, taisti bo gospodar; a zapomnite si dobro, ne sme biti ni predolga, ne prekratka.“

Vzeli so si obleko in brašnjo ter šli po svetu. — Najmlajšega, Miloša, sta stareja dva zaničevala, češ, kaj bi tak, ki še niti brk nima pod nosom. Bila sta mu nevoščljiva, da bi dobil gospodarstvo.

„Saj vama nočem biti v nadlego“, dejal je Miloš užaljen ter krenil na drugo pot.

Stareja sta bila vesela, da sta se ga iznebila, legla sta v senco v gozdu in čakala večera. Ko je objela tiha noč vse v svoje krilo, in je vse počivalo, ljudje, ptičice in živina, splazila sta se onadva na tihem nazaj domov, in zmerila obseg domačega posestva ter se napotila vesela zopet po svetu.

Miloš je korakal v tem žalosten po samotni poti. Zapustil je očeta in mater, zapustil rojstno hišo, in lastna brata sta ga pa celo napodila od sebe. To ga je peklo pri srcu; a ni se dolgo udajal žalostnim mislim, vzdignil je glavo po koncu, rekoč: „Znabiti je pa tako bolje!“